

bro 3, cap. 3; Tertullianus contra Marcionem; et Cyprianus, lib. 4, epistola secunda. Eadem est communis scholasticorum sententia, divi Thomæ 3 p., q. 8, art. 3, et opusculo 23; Paludani, libro de Potestate Ecclesiæ; Antonini, 3 parte, titulo vigesimo secundo, § 3; Sylvestri, verbo *Papa*; Turrecremata, lib. 1, cap. 6, et libro 4, secunda parte, cap. 20; Victoria, de Potestate Ecclesiæ, initio, numero 7; Cano, lib. 4 de Locis, c. 2; Soto, 4, d. 22, q. 2, art. 2, et alii non pauci¹. Ratio vero est, quia hæretici nullum habent actum vitæ spiritualis, ut latius confirmabo statim.

22. *Ad fundamentum in num. 20.*—*Ad secundum.*—*Ad tertium.*—*Ad confirmationem.*—*Ad quartum fundamentum.*—Unde ad fundamentum contrariæ sententiæ, respondeo hæreticum esse veluti partem abscissam, quæ, licet non sit jam membrum, verumtamen adhuc manet quasi sub tutela, et potestate ipsius, cujus fuit membrum; sic ergo hæreticus, quia sese præscindit ab Ecclesia, et propria ejus forma caret, membrum non est; quia tamen injuriam Ecclesiæ fecit, sub illius jurisdictione manet, ut disputat. 20 ostendemus. Ad secundum (quoniam de antecedenti multa dicenda sunt inferius, disput. 21, sect. 5, a num. 12, juncta sectione 6 disputationis 10²) negatur consequentia; potest enim in membro Ecclesiæ, quod aliquam etiam potestatem habet, considerari, primo, ipsum esse membri, et forma qua conjungitur cum cæteris membris; secundo, potestas et actio ejus: hoc secundum separari potest a primo, quia Deus confert characterem independentem a fide, et ita contingere potest actionem, quæ est propria Ecclesiæ, rite et debite fieri, etiam ab eo qui est extra Ecclesiam, de quo plura in citata sect. 6, agendo de Pontifice, si forte potest hæreticus esse, ac simul caput Ecclesiæ. Vide D. Thomam, in 3, dist. 13, q. 2, ubi notat in moralibus esse posse caput officio et influenza, quamvis substantia careat; et post illum Turrecremat., lib. 4, cap. 47. Ad tertium, respondetur characterem non esse sufficientem formam ad constituendum Ecclesiæ membrum; quod præter dicta patet, quia eadem numero est Ecclesia nunc quæ fuit semper; antea vero constitue-

¹ In his sunt Bellarm., lib. 3 de Eccles., c. 4; Azor., tom. 2, lib. 5, c. 20, q. 3.

² Consulatur disput. 14 de Censur., sectione prima.

batur Ecclesia non caractere, sed fide. Item character non est proprie principium vitæ spiritualis, sed signum quoddam, et quasi potentia passiva ad recipienda cætera sacramenta, ut in tomo de Sacramentis, disp. 11, diximus; Baptismus autem dicitur janua Ecclesiæ, quia est regeneratio spiritualis totius hominis. Unde ad confirmationem negatur assumptum; nullum enim peculiare auxilium ex lege ordinaria debetur hæretico propter solum characterem. Ad ultimum, imprimis per *magnam domum*, mundum intelligunt Græci, cum Chrysostomo; si vero cum Ambrosio, D. Thoma et aliis intelligamus Ecclesiam, *vas fictile* non est illud quod jam fractum est, ut hæreticus, sed quod facili negotio interdum frangitur; et hoc certe vult Paulus, non omnia, scilicet, membra Ecclesiæ esse electa, sed quædam fictilia, quæ franguntur facile, ut Philetus et Hymenæus; et hic est sine dubio sensus Cypriani, quamvis Augustinus aliter illum intellexerit, et ideo conatus fuerit hæreticos esse quodammodo in Ecclesia, præcipue antequam sint contumaces, cum non tam hæretici quam ignorantes sint.

23. *Ultima opinio.*—Ultima sententia¹, quæ fidem etiam in membris Ecclesiæ necessariam esse negat, formam Ecclesiæ constituit in solo externo cultu, et professione veræ fidei, quam si quis exterius retineat, quamvis mentaliter hæreticus sit, membrum Ecclesiæ existit. Ita Petrus Soto, prima parte suæ defensionis, cap. de Ecclesia, cap. de Conciliis; Hosius, libro tertio contra Prologomena Brentii; Driedo, libro quarto de Dogmatibus, capite secundo, parte secunda; Cano, libro illo quarto, capite ultimo, et alii. Qui omnes volunt hæreticos occultos ad Ecclesiam pertinere, in quam sententiam refertur etiam Origenes, hom. 21 in Josue; Gregorius, 13 Moralium, cap. 5; Augustinus primo de Civitate, capite trigesimo quinto. Citatur etiam textus capit. *Audivimus*, 24, quæst. 1.

24. *Impugnatur primo.*—*Confirmatur.*—Contraria tamen sententia verior est, quam defendit Turrecremata, lib. 4 Summæ, p. 2, cap. 20, satis ante finem, versiculo *Secundo sequitur*, et probatur primo omnibus testimoniis et rationibus, quibus confirmavimus fidem esse quasi primam formam et fundamentum Ecclesiæ. Secundo, ex 1 Joan. 2: *Ex*

¹ Late defendit Bellarm., lib. 3 de Eccles., cap. 10.

nobis exierunt, sed non erant ex nobis; quæ verba, quamvis ab Augustino varie exponantur, tamen tertio de Baptismo, cap. 18, et tractatu 3 in primam Joan., de occultis hæreticis illa intelligit, quos Joannes dicit *non esse ex nobis*, id est, ex Ecclesia, quamvis ex nobis videantur exiisse: *Non ait* (inquit Augustinus) *quod exiundo alieni facti sunt, sed quod alieni erant*, etc., et infra: *Sive aperte foris sint, sive intus esse videantur, cum revera non sint*. Unde, libro de Gestis cum Emerito, capite primo, ait, *quosdam esse nobiscum præsentia corporali, qui corde sunt in parte Donati*. Idem 4 de Baptismo, capite 10. Præterea Patres communiter dicunt hæreticum occultum non esse verum Christianum; Athanasius, sermone septimo contra Arianos; Cyprianus, libro quarto, epistola 2; Tertullianus, libro de Pudicitia; Augustinus, de Gratia Christi, capite 1. Idem autem esse vere Christianum, et esse verum Ecclesiæ membrum, ut supra ex Concilio Tridentino adduximus. Confirmatur, nam talis hæreticus non est vere membrum Christi, cum non sit illi per actum vitæ spiritualis ullo modo conjunctus. Tandem eadem ratione hæreticus non solum mentalis, sed etiam exterior, si sit occultus, per accidens esset membrum Ecclesiæ, quia poterit coram omnibus, eisdem ceremoniis uti, et eandem fidem profiteri.

25. *Satisfit adductis pro eadem opinione.*

— Ex quo intelligitur falsum esse quod opposita sententia assumit, nempe unitatem Ecclesiæ tantum requirere, et omnino consistere in hac exteriori conjunctione et politia ecclesiastica; imo hoc necessarium non est ut Ecclesia dici possit vere et absolute visibilis, quod videtur contrariæ sententiæ fuisse fundamentum, de quo in sectione octava late dicemus, et per argumentum ad hominem aperte constat; nam eadem ratione, neque character baptismalis esset necessarius in membris Ecclesiæ, quod tamen dicti auctores negant; et plane simpliciter falsum est, hominem carentem et fide et caractere posse esse membrum Ecclesiæ; alterutrum ergo requiritur, et tamen utrumque est forma interior et spiritualis; ergo non sufficit exterior ista consensio. Neque Gregorius aut Augustinus oppositum dicunt, nam revera potius de peccatoribus loqui videntur; Origenes vero, et fortasse interdum Augustinus et alii dicunt eos esse in Ecclesia secundum exteriorem speciem; textus autem citatus cap. *Audivimus*, nihil ad rem pertinet, nam verba illa: *Ex quo talia prædicare cepit*, a quibus

videbatur sumi argumentum, non textus, sed fortasse Gratiani sunt verba, et quamvis essent de textu sumpta, nihil efficerent; nam aliud est membrum esse Ecclesiæ, de quo agimus, aliud retinere et conservare potestatem ecclesiasticam et jurisdictionem, quæ forte in non membro, ut jam indicavimus, conservari potest; et de hoc ibi sermo habetur.

SECTIO II.

Quando inceperit Ecclesia.

1. *De Ecclesia hominum agitur.*—*Opiniones variae.*—Explicata Ecclesiæ ratione et essentia, oportet ejus originem exponere, ut hinc facilius ad ejus proprietates accedamus. Suppono tamen sermonem esse de Ecclesia hominum; nam Angelorum Ecclesia in eorum creatione inceperit certum est, siquidem in gratia et fide creati fuerunt, et unam spiritualem constituerunt rempublicam, ad eundem finem, sub eisdem supernaturalibus legibus, et eodem principe Deo, tendentem: de Ecclesia ergo hominum, quam hac in questione immerito confundit Arboreus, lib. 5 Theosophiæ, capite tertio, et quidam alii, prima opinio distinguit. Nam aliquando fundata fuit in fide Dei simpliciter, sine ordine ad Christum Dominum, et hoc modo inquirunt inceperit in Adamo; aliquando vero fundata fuit in fide et meritis Christi, et ita quidam volunt inceperit etiam in Adamo, non a principio creationis, sed post lapsum, cum primum scilicet habuit redemptionis suæ revelationem et fidem, ac commissi peccati dolorem; alii vero volunt inceperit ab Abel, quomodo videntur loqui communiter Patres, Augustinus, Psalmo 142 et 118, sermone 217 de Tempore; Gregorius, homilia decima nona in Evangelia; quod sequitur Turrecremata, primo libro, capite vigesimo secundo, et vigesimo quinto, qui refert alios; Alens., 4 p., quæstione 4, memb. 1.

2. *Notationes pro decisione.*—Ego vero suppono Ecclesiam proprie, nisi abutatur terminis, non posse consistere in uno tantum homine, ut bene notavit Turrecremata supra, cap. 27; et Alens., tertia parte, quæst. ultima, membro 5, articulo 2; et Abulens., quæstione septima in prolog. super Matthæum. Ratio plana est, quia *Ecclesia* nomen est collectivum, et ideo, sicut *populus* vel *Respublica* non una tantum persona constat, ita neque

Ecclesia, cum politicum sit corpus, et plurium hominum conjunctione coalescens. Ex quo constat proprie in solo Adamo non fuisse Ecclesiam: quæstio autem esse potest, an ab illo inceperit eo modo quo numerus incipit ab unitate. Secundo, ut probabilius suppono¹, Adamum in statu innocentiae habuisse fidem Christi, quod divus Thomas non negat; ex quo etiam arbitror illum tanquam caput suum respexisse et adorasse, atque adeo in fide ejus gratiam accepisse. Tertio distinguenda est in Ecclesia, quasi substantia et essentia ejus, a peculiari modo, quem ex Christi Domini institutione vendicat.

3. *Assertio prima bipartita.* — *Prima pars ex Patribus.* — *Probatur ratione.* — Dico primo: Ecclesia produci incepit in Adamo, et, formata Eva, proprie dici potuit Ecclesiam esse, atque adeo certum videtur in utroque, saltem post lapsum, ante generationem Cain et Abel fuisse Ecclesiam. Hæc est nunc communis opinio, quam tenet Pighius, quarto de Ecclesiastica Hierarchia, capite primo; Driedo, quarto de Dogmatibus, capite 5; Hosius, in Confessione, c. 22; Sanderus, quarto de Visibili monarchia Ecclesiae, capite tertio, et lib. primo, initio; Medina, quinto de Recta in Deum Fide, cap. 14; Simancus, Institut. catholic., cap. 34. Colligi potest ex Epiphano, in opusculo de Ecclesia post hæresim 80, et in epistola ad Acatium, quæ habetur initio operis contra hæreses; Irenæ., libro 4, cap. 42; et Nicephor., libro primo, cap. 5, ac probatur. Nam Ecclesia est congregatio fidelium, ut supra vidimus; sed Adam et Eva in statu innocentiae fuerunt fideles; ergo eorum aggregatio Ecclesia fuit. Nec refert illos tunc non agnovisse mortem Christi, quia satis fuit credidisse mysterium incarnationis, et ex meritis Christi recepisse gratiam². Neque etiam obstat illos potuisse peccare et peccasse; quia etiam sine gratia perseverat quispiam membrum Ecclesiae, neque est verisimile aut probabile Adamum perdidisse fidem, quod etiam de Eva probabilius dicendum est. Denique non obstat Ecclesiam in statu illo in multis differre ab Ecclesia lapsorum; tota namque differentia accidentaria est, cum maneat eadem fides,

¹ Vide l. 3 de Opere sex dierum, c. 18, a n. 8, et 1 p., q. 1, art. 3, in Commento quinti argumenti, et dis. 5, sect. 4, paragrafo *Sed hæc omnia.*

² Lib. 4 de Opere sex dierum, c. 2, num. 25, et c. 4, num. 18.

idem caput, idem finis, eadem denique salutis media primaria et substantialia.

4. *Secunda pars probatur primo.* — Sed omisso statu innocentiae, quod post peccatum fuerit Ecclesia prius in parentibus Adamo et Eva, quam in filiis, constat primo, quia etiam fidem in statu illo naturæ lapsæ habuerunt ante genitum Cain. Quod si forte ante lapsum non cognoverant Christum, credendum sine dubio est non multo post redemptionis futuræ revelationem accepisse, ne salutem et poenitentiam desperarent, et ut commodius possent se ad gratiam disponere, quod per se probabile est, et divinæ misericordiæ consentaneum; et præterea suadet, nam supra, disp. 2, sect. 6, n. 4, ostendimus ex Patribus, Abel et cæteros homines, ab Adamo mysteria fidei per traditionem accepisse, quod etiam Epiphanius supra docet, et Eusebius, initio de Præparatione evangelica; Augustinus etiam, decimo quinto Civit., propterea dixisse videtur Adam communem fuisse parentem eorum, qui ad cœlestem civitatem pertinent, et idem habetur in Historia ecclesiastica Petri Comestoris; ergo necessarium fuit prius Adam habuisse eam fidem, quam ejus filios. Deinde verisimile est non multo post peccatum poenituisse, nam a peccato Adæ ad Abel generationem, diuturnum tempus intercessit. Præterea nullus negabit¹ Abel ante usum rationis justum fuisse, nam fide parentum, vel sola, vel exteriori signo aliquo, significari facile potuit remissionem peccati originalis obtineri, et idem verisimile est de Cain. Ergo ante Abel necessario fuit Ecclesia, nam fides, poenitentia et justitia, non reperiuntur extra Ecclesiam.

5. *Existimatio quorundam removetur.* — Neque etiam probabile videtur quod alii dicunt, fidem prius fuisse in Adamo, tamen anteriorem professionem fidei primum omnium incepisse in Abel, quia, licet Scriptura sacrificium Abel narret, et non Adam, sine dubio credendum est toto illo tempore Adamum coluisse Deum, atque adeo sacrificia obtulisse, imo filios id a parentibus didicisse. Inferes: mansit igitur eo tempore Ecclesia omni destituta sanctitate. Respondetur hanc difficultatem communem esse omni opinioni, nam etiam post mortuum Abel intercesserunt centum anni usque ad generationem Seth: quo tempore, cum tota Ecclesia esset in tribus hominibus, et unus eorum, Cain, impius esset,

¹ Vide disp. 4 de Sacram., sect. 2.

SECTIO III.

An postquam Ecclesia CHRISTI incepit, semper duraverit, et usque ad finem sæculi duratura sit?

1. *Assertio 1, de Ecclesia ab initio mundi usque ad Christum.* — *Probatur a tempore Adæ usque ad Abraham.* — In hac quæstione, tractandas ingredimur Ecclesiae proprietates, quarum prima est *perpetuitas*¹; atque ut definiatur clarius, distinguamus duo tempora: alterum, a principio mundi usque ad Christum; alterum, a Christo usque ad finem sæculi. Dico ergo primo: Ecclesia a sui initio (saltem post primorum parentum poenitentiam, si forte per hæresim etiam lapsi fuerant, de quo alibi²) usque ad adventum Christi, perpetua quadam fidelium successione duravit, quæ neque minimo tempore interrupta fuit, in quo non fuerit in mundo aliqua fidelium congregatio. Est certa et communis conclusio. Probatur, quoniam certo constat ex Scriptura, Adam et Evam post peccatum fidem habuisse. Nam Scriptura memorat Adam egisse poenitentiam, ac fuisse prædestinatum, Sapientiae 10; idemque credendum est de Eva, neque cogitari aut dici potest sine magna temeritate, illos decessisse infideles, seu finaliter fidem amisisse, cum neque Scriptura id indicet, neque ulla sit conjectura vel ratio ad id suspicandum; similiter clarum etiam est, ut supra dixi, eam fidem posteros suos docuisse; constat igitur tempore vitæ Adæ, quod 900 annos excessit, Ecclesiam extitisse. Tempore autem mortis Adæ jam vivebat Henoch, imo erat 308 annorum, ex quinto cap. Genes.; ille autem fuit justus, et fidem habuit, vixitque inter homines donec ab eis transferretur, usque ad 113 annum vitæ Lamech, nepotis sui, quem fuisse justum constat ex verbis Genesis quinto: *Iste consolabitur nos ab operibus et laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus*; quæ verba fuerunt dicta ab ipso Lamech, et sine dubio ex magna fide procedebant. Lamech autem genuit Noe 69 annos post translationem Enoch, quibus, usque ad ætatem adultam Noe, Ecclesiam in illis hominibus perseve-

¹ Supra, disp. 5, sect. 6, nonnulla.

² Vide lib. 4 de Opere sex dierum, c. 3 et 4.

reliquos vero, Adamum et Evam, in gratia fuisse confirmatos ignoremus, facile fieri potuit ut interdum peccarent; quid ergo in hoc dicendum sit, infra agendo de proprietatibus Ecclesiae, constabit.

6. *Assertio secunda et de fide probatur.* — Dico secundo: Ecclesia prout nunc est, fuit a Christo Domino instituta; est certa de fide, Matt. decimo sexto: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*; eademque veritas invenietur passim apud Patres. Vide Cyprianum, et Augustinum, de Unitate Ecclesiae; Epiphanius, et alios supra allatos. Conveniunt item omnes Scholastici, ac patet ex proprietatibus quæ huic Ecclesiae tribuuntur, præcipue ex illa quæ dicitur *Apostolica*, scilicet fundata *super fundamentum Apostolorum et Prophetarum*, ad Ephes. 2; item, quia sacramenta¹, sacrificium, sacerdotium, et totus ecclesiasticus ordo, ex quo quasi unum Ecclesiae corpus consurgit, a Christo Domino inceperunt, ut suis locis ostenditur. Quæres quo tempore post natum Christum inceperit Ecclesia. Respondeo, a principio suæ prædicationis Christum cœpisse illius jacere fundamenta, non tamen omnino absolvisse ædificium, usque ad tempus fere Ascensionis, cum dixit Petro, Joann. 21: *Pasce oves meas.*

7. *Ad opposita in num. 1.* — Ad argumenta initio facta, respondetur Patres interdum statuere principium Ecclesiae in Abel, quia tempus illud inter ipsum et parentem nihili reputatur: Abel autem fuit primus justus, quem Scriptura commendat post peccatum Adæ; fuit etiam primus Ecclesiae fructus, ut Gregorius ait, quia primus in gratia decessit; fuit primus qui virgo permansit. Auctor quoque operis de Mirabilibus Ecclesiae, libro 1, cap. 1, sacerdotem et primum martyrem eum appellat; nam in illo cœpit persecutionem pati Ecclesia ab hominibus pravis, Matth. 23: *A sanguine Abel justii*, propter quæ, ad Hebræos 11, ab illo cœpit Paulus numerare eos, *qui per fidem salutem consecuti sunt*; cum autem Augustinus, Psalmo 128, ait interdum fuisse Ecclesiam in solo Abel, vel Abrahamo, intelligit de his tantum Scripturam mentionem facere.

¹ Tom. 3 de Sacrament., d. 12, sect. 1, et disp. 74, sect. 3 de Ecclesiast. ordine; Bellar., de Cleric., a c. 2.